

بررسی تاثیر آموزش مهارت‌هایی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی

سید علی اکبر آل نبی^۱، هادی شیخی^۲، سید هاشم آل نبی^۳

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه، ایران

۲. کارشناسی راهنمایی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان

۳. کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، فرهنگی شاغل در آموزش و پرورش شهرستان رشتخوار

alenabi@gmail.com

چکیده

امروزه، یکی از مهم ترین برنامه‌های نظام آموزشی در مدارس مقطع ابتدایی، آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانش آموزان می‌باشد زیرا اجتماعی کردن صحیح کودکان و آموزش مهارت‌های لازم به آنان همواره به منزله یکی از اهداف مهم نظام تعلیم و تربیت مطرح بوده است، زیرا رشد و اعتلای اجتماعی در سایه اجتماعی شدن حاصل می‌شود که نتیجه آن سازگاری و برقراری ارتباط سالم و صحیح کودکان و نوجوانان با اطرافیان است. بنابراین هدف این تحقیق بررسی تاثیر آموزش مهارت‌هایی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی شهرستان رشتخوار است. روش تحقیق شبه آزمایش "طرح آزمون مقدماتی و نهایی با گروه شاهد و بدون استفاده از گزینش تصادفی" بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان پسر پایه سوم مدارس ابتدایی شهرستان رشتخوار که در سال تحصیلی ۹۹ - ۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بوده‌اند که تعداد آنها برابر با ۵۸۰ دانش آموز بوده است. نمونه آماری در این پژوهش تعداد ۳۰ نفر از این دانش آموزان پسر پایه سوم می‌باشد که برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد است. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل آزمون‌های مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی بود. داده‌های تحقیق با نرم افزار SPSS تحلیل شد. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی تاثیر مثبتی دارد.

واژه‌های کلیدی: آموزش مهارت‌های زندگی، دانش آموزان، مقطع ابتدایی، پیشرفت تحصیلی.

مقدمه

امروزه، از مهم‌ترین چالش‌های یک معلم در کلاس، آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان می‌باشد زیرا اجتماعی کردن صحیح کودکان و آموزش مهارت‌های لازم به آنان همواره به منزله یکی از اهداف مهم نظام تعلیم و تربیت مطرح بوده است، زیرا رشد و اعتلای اجتماعی در سایه اجتماعی شدن حاصل می‌شود که نتیجه آن سازگاری و برقراری ارتباط سالم و صحیح کودکان و نوجوانان با اطرافیان است. بنابراین مطالعه دقیق، برنامه ریزی اولیه، هدف گذاری صحیح و تلاش مستمر برای آموزش و تقویت آن ضروری است (حسینی نسب و دهقانی، ۱۳۸۷). یکی از اهداف عمده آموزش و پرورش توانایی حل مسأله، آفرینندگی و ابتکار دانش‌آموزان است. با این توانایی‌ها دانش‌آموزان می‌توانند با شرایط گوناگون زندگی و موقعیت‌های جدید سازگار شوند. رشد این توانایی‌ها از طریق روش‌های تدریس فعال میسر است (آرمنند، ۱۳۷۴). آرزوی دیرینه هر جامعه‌ای پیشرفت و تعالی افراد آن جامعه و داشتن شهروندانی فرهیخته و اندیشمند است و بدیهی است که هر پیشرفتی در زمینه‌های مختلف از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی مستلزم داشتن افرادی متفکر، خلاق و منتقد است که بتواند تصمیمات درست را اتخاذ نماید و برنامه ریزی صحیحی داشته باشد که این منوط به وجود نظام‌های آموزش و پرورش فعال و پویاست. پس به جرأت می‌توان گفت که هر پیشرفتی از نظام کارآمد و صحیح آموزش و پرورش جوامع نشأت می‌گیرد و این مهم به عوامل متعددی از جمله تغییر شیوه‌ها و الگوهای تدریس در جهت استفاده از روش‌های نوین و فعال بستگی دارد (یزدان پور و یوسفی و حقانی، ۱۳۸۸). بخش اعظم این امر مهم به عهده آموزش و پرورش گذاشته شده است. نظام آموزش و پرورش هر کشور مجموعه تدابیر سازمان یافته‌ای است که امکانات بالقوه آدمیان را تحقق می‌بخشد و شرایط مناسب را در قالب برنامه‌ها و فرصت‌های آموزشی در اختیار فراگیران قرار می‌دهد تا امکان آشنا شدن با سرمایه‌های فرهنگی و تجربیات پیشینیان را پیدا کنند (حسینی نسب، ۱۳۷۷). از طرف دیگر تاکید فزاینده بر بازده‌های شناختی و تحصیل دانش‌آموزان و غفلت از سایر ابعاد رشد ایشان عوطف زیان باری را به دنبال دارد. برخی از پژوهشگران بازده‌های عاطفی تحصیل را معادل کیفیت زندگی در مدرسه می‌دانند و این دو را به مثابه بهداشت و سلامت دانش‌آموزان قلمداد کرده اند (صمدی و همکاران، ۱۳۸۷؛ به نقل از کارشکی و ارفع بلوچی، ۱۳۹۱). از جمله عواملی که می‌تواند به ایجاد بازده‌های عاطفی تحصیل در دانش‌آموزان بیانجامد، کیفیت زندگی در مدرسه می‌باشد. از آنجایی که اداره و کنترل کلاس درس و محیط مدرسه همواره از پیش نیاز محیط یادگیری اثر بخش برای دست‌یابی به اهداف آموزشی است، باید به گونه‌ای طراحی شود که از طریق آن فرصت‌های یادگیری بیشتری فراهم آید و مهارت‌های اجتماعی و مشارکتی دانش‌آموزان رشد و ارتقاء یابد (ای‌گرین^۱ و همکاران، ۲۰۰۴). هدف نهایی تمام پژوهش‌های روان‌شناسی تربیتی به موضوع پیشرفت تحصیلی بر می‌گردد. عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همیشه در نظر محققین و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش بسیار مهم بوده و پیشرفت تحصیلی حکایت از یادگیری مستمر و رو به رشد دانش‌آموزان در سال‌های تحصیلی دارد (کدیور، ۱۳۸۰). راجرز معتقد است نگرش دانش‌آموزان نسبت به موضوعات تحصیلی عامل مهمی در یادگیری و پیشرفت تحصیلی است. بر اساس نظریه‌ی وی، وقتی دانش‌آموزی دیدگاه مطلوبی نسبت به یک درس را داشته باشد احتمال بیشتری وجود دارد که او در آن درس از خود پایداری و مقاومت نشان دهد و همچنین تلاش کند تا به سطوح بالاتری دست یابد (استون^۲، ۲۰۰۵).

بنابراین با توجه به انجام مطالعاتی در زمینه هر یک از متغیرهای تحقیق، تاکنون تحقیقی که همه ابعاد موضوع را مورد مطالعه قرار داده باشد انجام نشده و خلاء پژوهشی در این موضوع باعث شد تا محقق به دنبال بررسی هر یک از متغیرهای تحقیق بوده و راهکارهای لازم را در این خصوص ارائه نماید.

بیان مساله

¹ A green

²ston

یکی از مهمترین موضوعاتی که در بحث برنامه درسی و کارایی نظام آموزشی از اهمیت کاربردی برخوردار است و نقش موثری ایفا می کند بحث آموزش مهارت‌های اجتماعی در آموزش است (هروی کریموی و جدید میلانی، ۱۳۸۳). زیرا یادگیری زمانی به اوج می رسد که معلمان و یادگیرندگان درباره عملکرد یکدیگر به اظهار نظر بپردازند و رویکرد اظهار نظرها به وسعت یادگیری و کشف علایق یادگیرندگان باشد (بلوم^۳، ۱۹۵۶). بهسازی نظام آموزشی از دیر باز موضوعی چالش برانگیز برای صاحب نظران نظام آموزشی اعم از برنامه ریزان درسی و آموزشی و مدیران اجرایی در حوزه آموزش و پرورش به شمار آمده است به طوری که از سال ۱۹۹۰ میلادی یونسکو با شعار آموزش برای همه، تمامی کشورهای جهان را به اصلاحات آموزشی فراخوانده و هدف از اصلاحات آموزشی را بهبود کیفیت نظام آموزشی اعلام کرد (رضایی، ۱۳۸۵). در این میان بازنگری و بهبود برنامه های آموزشی و درسی از جمله تدابیر و رویکردهای رایج برای اصلاح و کارآمد سازی نظام آموزشی مطرح گردیده است. در تدریس به شیوه سنتی یک یا چند دانش آموز می توانند در کلاس اظهار نظر کنند و به شرح و بسط مطالب یادگیری بپردازند ولی زمانی که یادگیرندگان در گروه های کوچک آموزشی به فعالیت یادگیری دست بزنند، همه اعضای گروه فرصت اقدام به یادگیری اثرگذار را پیدا می کنند. و به نظر بین و ویکاتر^۴ یکی از مهم ترین راهبردهای فعال کردن دانش آموزان در فرآیند یادگیری استفاده از گروههای مطالعه در کلاس درس و فراهم کردن فرصت بحث، تبادل نظر و پژوهش است (کرامتی، ۱۳۸۲). همچنین آموزش مهارتهای اجتماعی به مثابه مهم ترین نشانه سلامت روان، از مباحثی است که در دهه ای اخیر، توجه بسیاری را جلب کرده است. شاید بتوان گفت که مهارت اجتماعی، مهم ترین نشانه سلامت است. متأسفانه فقدان ارتباطات اجتماعی مؤثر می تواند منجر به هیجانات منفی، اضطراب، افسردگی، تنهایی، احساس انزوا و خودپنداره ضعیف شود (بومیستر و تاپس^۵، ۱۹۹۰؛ بومیستر و لری^۶، ۱۹۹۵؛ گاردنر، پیکت و بریور^۷، ۲۰۰۰؛ لیری^۸، ۱۹۹۰؛ لیری و دونز^۹، ۱۹۹۵؛ به نقل از تریچی^۹، ۲۰۰۶). در مورد کودکان، اجتماعی شدن فرایندی است که به کمک آن ارزشها، اعتقادات و معیارهای رفتاری که فرهنگ از آنان انتظار دارد؛ به کودکان آموخته می شود. مدرسه نهادی اجتماعی و نمایانگر فرهنگ یک جامعه است که به کودکان جهانبینی، عادات و رسوم و مهارتها و دانش خاصی را منتقل می کند (آدین و موسوی، ۱۳۸۸). همچنین میزان پذیرش اجتماعی کودک از سوی همسالان و توانایی برقراری روابط صمیمانه با آنها از محیط خانوادگی او نشأت می گیرد، اگر والدین صادقانه به کودک محبت کنند و به وی اعتماد کنند، او نیز دوست داشتن دیگران و مورد علاقه دیگران بودن را یاد می گیرد (ورشون، ۱۹۹۶). یکی از خصایص مهم کودکانی که از رشد اجتماعی کافی برخوردارند، این است که آنها واجد مهارت های اجتماعی هستند، به عبارت دیگری دانند چگونه کنش کنند تا خوشایند دیگران باشند. بسیاری از روان شناسان بر این باورند که رشد ناکافی مهارت های اجتماعی نقش بسزایی در ناکامی و شکست های آتی کودکان دارد. کودکانی که توانایی های ضروری برای کارکردهای بین فردی مؤثر را یاد نگرفته اند؛ پرخاشگر، تندخو و منزوی هستند و مورد تنفر دیگران قرار گرفته و توان همکاری مؤثر با دیگران را ندارند و به شدت در

³ Bloom

⁴ Bummeister & Tice

⁵ Larry

⁶ Gardner, Pickett & Brewer

⁷ Lerriy

⁸ Downs

⁹ Triche

¹ Verschueren

معرض خطرات جسمی، روحی، اخراج از مدرسه و غیره می باشند (وارد، ۲۰۰۴). پاولس و الیوت^۲ (۱۹۹۳) معتقدند که اغلب کودکان در ارتباط با اطرافیان (والدین، خواهر، برادر و همسالان) مهارت های اجتماعی را بدون تلاش فرا می گیرند. البته بسیاری از کودکان نیز به دلایل مختلف موفق به کسب مهارت های اجتماعی نمی شوند و اغلب رفتارهای رشد نیافته و ضد اجتماعی و نامناسب از خود بروز می دهند که باز هم می توان به نقش مؤثر مدرسه و خانواده در بروز این وضعیت رفتاری اشاره کرد. همچنین مطالعه عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی طی سه دهه اخیر بیش از پیش مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته است. یافته های پژوهشی متعددی نشان داده اند که پیشرفت تحصیلی هم از ساختارهای دانش و فرایندهای پردازش اطلاعات تأثیر می پذیرد و هم از عوامل محیطی (باتلر و وین^۳، ۱۹۹۵). بر این اساس پیشرفت تحصیلی تحت تاثیر، متغیرهای به هم وابسته ای مانند نگرش ها و برداشت ها، متغیرهای اقتصادی، تاثیر همسالان و والدین، متغیرهای مربوط به مدرسه و از این قبیل است. بسیاری از این متغیرها مربوط به خانواده و محیط خانه هستند و از این رو تغییر آنها مشکل و خارج از کنترل محیط آموزشی است. سایر آنها متغیرهای مربوط به دانش آموزانند. مثل برداشتهای دانش آموز و نسبت دادن موفقیت و نگرشهایی که می توانند در آینده بر، انتخاب رشته ی تحصیلی و فرصتهای شغلی دانش آموزان تأثیر بگذارند (رینولدز، ۱۹۹۱؛ به نقل از هیند^۴، ۲۰۰۴).

با توجه به اهمیت موضوع و مطالب گفته شده هدف این پژوهش تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی می باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

آموزش و پرورش یکی از نهادهای اصلی جامعه است که تعلیم و تربیت و ساختن انسان مطلوب و مؤثر را در جامعه به عهده دارد. برای پرورش افراد مطلوب، نیاز به یک نظام آموزشی کار آمد است که اجزاء و عناصر آن اعم از مواد درسی، دانش آموز، معلم، وسایل آموزشی، فضا و غیره با یکدیگر ارتباط متقابل دارند تا اهداف مورد انتظار تحقق یابد. از طرف دیگر، تدریس و آموزش از نظر ماهیت یک نظام ارتباطی متقابل است و مدرسه به سان گروه پویایی، درصدد آماده کردن افراد برای ورود به جامعه در سطح بسیار گسترده تری است (فونتانو^۵ به نقل از محمدی، ۱۳۸۲). هرگونه تلاش در زمینه ایجاد و پرورش مهارتهای اجتماعی - چه در برنامه درسی رسمی و چه در فعالیتهای فوق برنامه مدرسه - نمی تواند بدون ملاحظه روند رشد دانش آموزان در ابعاد گوناگون رشدی باشد. مدرسه به عنوان اولین جایگاه رسمی تجربه اجتماعی کودکان نقش تعیین کننده در تقویت کمروبی، پرخاشگری و انزوای اجتماعی یا پرورش مهارتهای ارتباطی و اجتماعی داشته باشد (فاتحی زاده، ۱۳۸۰). پژوهشها نشان می دهند کودکان و نوجوانانی که در کسب مهارتهای اجتماعی و ارتباطی نقص دارند، پیامدهای منفی کوتاه مدت و بلند مدتی را تجربه می کنند، گرایش کودکان غیراجتماعی به بزهکاری بیش از سایر کودکان است (آستین^۶، ۲۰۰۳). بی بهره بودن کودکان غیر اجتماعی از مهارتهای گسترده و متنوع مثل برقراری رابطه، همکاری، پاسخ مثبت به دوستان (گاتمن^۷، ۱۹۸۰). رابطه کمبود مهارتهای اجتماعی و مشکلات و اختلالات شدید در نوجوانی و بزرگسالی

1 Ward	1
1 Powless & Elliot	2
1 Buttler and Winne	3
1 Hind	4
1 fontana	5
1 Austin	6
1 Gattman	7

(مارکل؛ ۱۹۷۹^۱). رابطه داشتن کمبود مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی با ناسازگاری در محیط‌های آموزشی (گران لاند؛ ۱۹۶۳)، افت تحصیلی (کوئن؛ ۱۹۷۳^۲)، و با اعتیاد و مصرف مواد (مونت، ۱۹۸۱). همگی حکایت از اهمیت برقراری مهارت‌های اجتماعی، در کودکان و نوجوانان دارد (فتحی، ۱۳۷۸). همچنین با توجه به نقش بارز و حساس کلاس درس و محیط مدرسه در ایجاد فرصت‌های یادگیری مطلوب و رشد مهارت‌های اجتماعی و مشارکتی، و اینکه بیشترین مقدار یادگیری در آنجا صورت می‌گیرد، از جمله موقعیت‌های مهم برای انجام تحقیقات آموزشی می‌باشد. از این رو توجه به محیط یادگیری کلاسی در طی ۳۰ سال اخیر در سطح بین‌المللی اهمیت رو به رشدی یافته است (آریسوی؛ ۲۰۰۷^۳). در رابطه با اهمیت و نقش بارز محیط یادگیری بر افکار و اعمال دانش‌آموزان می‌توان گفت که محیط یادگیری و ادراک دانش‌آموزان از ساختار هدفی کلاس و محیط مدرسه و مباحثی که معلمان در کلاس‌های درس مطرح می‌سازند بر راهبردهایی که دانش‌آموزان در فرایند یادگیری به کار می‌برند تاثیر به‌سزایی دارد (آیمز؛ ۱۹۹۳^۴). پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش‌ها و کوشش‌های این نظام، در واقع برای جامه عمل پوشاندن به این امر است. به عبارتی، جامعه و به طور ویژه آموزش و پرورش، نسبت به سرنوشت، رشد و تکامل موفقیت‌آمیز و جایگاه فرد در جامعه، علاقه مند است و انتظار دارد فرد در جوانب گوناگون اعم از ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی و نیز در ابعاد شخصیتی، عاطفی و رفتاری، آنچنان که باید، پیشرفت کند و تعالی یابد. با توجه به این که میزان پیشرفت و افت تحصیلی یکی از ملاک‌های کارآیی نظام آموزشی است، کشف و مطالعه متغیرهای تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی، به شناخت بهتر و پیش‌بینی متغیرهای مؤثر در مدرسه می‌انجامد. بنابراین بررسی متغیرهایی که با پیشرفت تحصیلی در دروس مختلف رابطه دارد، یکی از موضوعات اساسی پژوهش در نظام آموزش و پرورش است (فراهانی، ۱۹۹۴).

روش تحقیق

نظر به ماهیت موضوع مورد مطالعه و سایر ویژگی‌های تحقیق این پژوهش با روش تحقیق شبه آزمایش "طرح آزمون مقدماتی و نهایی با گروه شاهد و بدون استفاده از گزینش تصادفی" استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش‌آموزان پسر پایه سوم مدارس ابتدایی دولتی شهرستان رشتخوار که در سال ۱۳۹۹ - ۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بوده‌اند که تعداد آنها برابر با ۵۸۰ دانش‌آموز بوده است. نمونه آماری در این پژوهش تعداد ۳۰ نفر از این دانش‌آموزان پسر پایه سوم می‌باشد که برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد است. به این صورت که ابتدا فهرستی از مدارس ابتدایی موجود در شهرستان رشتخوار انتخاب، و سپس از بین این مدارس دو کلاس پایه سوم به تصادف انتخاب شدند. در نتیجه تعداد ۳۰ دانش‌آموز ۱۵ دانش‌آموز در گروه آزمایش و ۱۵ دانش‌آموز در گروه کنترل طی دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون به عنوان نمونه مورد نظر انتخاب شد. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل آزمون‌های مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی بود.

۱- پرسشنامه سنجش مهارت‌های اجتماعی (TISS): این پرسشنامه که از دو قسمت تشکیل شده است: قسمت اول در برگزیده سوالاتی است که به ویژگی‌های جمعیت شناختی آزمودنیها و هم چنین سوالاتی در مورد نحوه و چگونگی پرداختن به بازیهای

1 Markel	8
1 Geranland	9
2 Coyne	0
2 Arisoy	1
2 Ames	2

رایانه‌ای مربوط می‌شود. در این قسمت به جز سوالات جمعیت شناختی که سوالاتی باز هستند و باید تشریحی پاسخ داده شود، بقیه سوال‌ها به صورت بسته مطرح شده است. قسمت دوم شامل پرسشنامه سنجش مهارت‌های اجتماعی (TISS) است که حاوی ۳۹ سوال (گزاره) شش گزینه‌ای است و تمام سوالات به شکل بسته می‌باشد و نیازی به پاسخ تشریحی ندارد. و آزمودنی پاسخ خود را در مورد هر گزاره در دامنه‌ای از نمرات ۱ (اصلاً صدق نمی‌کند) تا ۶ (همیشه صدق می‌کند) ابراز می‌نماید. این پرسشنامه در حقیقت از دو قسمت رفتارهای مثبت و رفتارهای منفی تشکیل شده است که شیوه نمره گذاری برای هر دو قسمت یکسان است. بخش رفتارهای مثبت شامل گزاره‌های شماره ۳، ۶، ۷، ۹، ۱۱، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۳۹ و بخش رفتارهای منفی گزاره‌های شماره ۱، ۲، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۳۱، ۳۲، ۳۶ می‌باشد. نحوه ارزیابی مهارت اجتماعی هر فرد توسط این پرسشنامه به این صورت است که اگر فردی نمره‌اش در بخش منفی، به طور معناداری بالاتر از میانگین گزارش شده برای آن بخش باشد و یا در بخش مثبت، نمره‌اش به طور معناداری پایین تر از میانگین بخش مثبت باشد، حدس زده می‌شود که آن شخص دارای مشکلات اجتماعی ناشی از نقص در مهارت‌های اجتماعی است. در این پژوهش پایایی پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی با استفاده از آلفای کرونباخ 0.62 گزارش شده است. و برای محاسبه اعتبار پرسشنامه نیز، نمره کل پرسشنامه با نمره سوال ملاک که به طور همزمان توسط آزمودنی‌ها کسب شده، همبسته گردید و مشخص گردید که بین این دو رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r=0.39$, p).

۲- آزمون پیشرفت تحصیلی: به منظور سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ارتباط با مطالعات اجتماعی، آزمونی بر اساس محتوای آموزشی کتاب تعلیمات اجتماعی پایه سوم ساخته شد. اهداف آموزشی سوالات آزمون معطوف به طبقات شش گانه حیطه شناختی و درک و فهم مطالب می‌باشد. با عنایت به محتوای آموزشی فوق ۱۰۰ سوال توسط پژوهشگر و ۱۳ نفر از آموزگاران مجرب کلاس سوم از جمله آموزگاران گروه‌های آزمایش و کنترل ساخته شد که این سوالات توسط کارشناسان و آموزگاران با تجربه به تدریج ویرایش و تعدیل گردد و در نهایت ۳۰ سؤال نهایی استخراج، و این سوالات به عنوان آزمون پیشرفت تحصیلی به منظور اندازه گیری میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تصویب گردد. و این سوالات مجدداً بر مبنای جدول بودجه بندی (جدول دو بعدی) تطبیق گردد. و معادل این ۳۰ سوالات فرم آزمون همتایی ساخته شد که از نظر اندازه گیری طبقات شش گانه حیطه شناختی و تمام خصیصه‌های مورد نظر، سطح دشواری و تمیز، تعداد سوالات و غیره با سوالات مورد نظر یکسان و معادل می‌باشد.

این دو فرم (الف و ب) سوال هم‌تا به عنوان پیش آزمون و پس آزمون، ابزار سنجش میزان پیشرفت تحصیلی قرار گرفت. برای روایی محتوایی دو فرم همتایی (الف و ب) با در اختیار قرار دادن این آزمونها به ۱۵ نفر از آموزگاران مجرب از جمله آموزگاران که دوره‌های ضمن خدمت این کتاب را گذرانده‌اند قرار گرفت. که همگان انطباق آنها را با اهداف آموزشی و محتوای موضوع مورد پژوهش تایید کردند. به منظور بررسی روایی سازه آزمون از یک آموزگار کلاس سوم شرکت کننده در پژوهش خواسته شد دانش آموزان کلاس را با توجه به ارزیابی‌های مختلف تکوینی و تشخیصی خود بر اساس شش ماه گذشته از قوی ترین تا ضعیف ترین به ترتیب رتبه بندی نماید پس از انجام این اقدام و ثبت این رتبه بندی توسط پژوهشگر، با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن - براون و از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن رتبه‌های آموزگار با رتبه‌هایی که دانش آموزان با توجه به نمرات پیشرفت تحصیلی به دست آورده بودند محاسبه گردید و ضریب همبستگی 0.821 به دست آمد. در این پژوهش پایایی این پرسشنامه با استفاده از کودر- ریچارسون 0.821 KR۲۰ به دست آمد.

از آزمونهای مهارت‌های اجتماعی، کیفیت زندگی در مدرسه و پیشرفت تحصیلی درس مطالعات اجتماعی جهت گردآوری داده‌ها و سنجش مهارت‌های اجتماعی، کیفیت زندگی در مدرسه و پیشرفت تحصیلی درس مطالعات اجتماعی به کار رفته است و از روش تدریس یاران جهت تاثیر این روش روی این آزمونها استفاده شده است. که شامل دو آزمون است: پیش آزمون که قبل از روش تدریس یاران و پس آزمون که بعد از روش تدریس یاران اجرا شد. پیش آزمون و پس آزمون مهارت‌های اجتماعی و کیفیت زندگی در مدرسه از لحاظ مطالب مندرج در آن عین هم هستند. اما پس آزمون مهارت‌های اجتماعی و کیفیت زندگی

در مدرسه بعد از آموزش تدریس یاران ارائه شده است. همچنین سئوالات پیش آزمون و پس آزمون پیشرفت تحصیلی درس مطالعات اجتماعی از لحاظ مطالب مندرج در آن یکی نیستند.

یافته ها

یافته‌های توصیفی

در پژوهش حاضر دانش آموزان پایه سوم مقطع ابتدایی شهرستان رشتخوار در پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل شرکت داشته‌اند که فراوانی آنها بر حسب جنسیت ارائه شده است.

جدول ۱ فراوانی دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش بر حسب جنسیت

کل	پس آزمون		پیش آزمون		شاخص آماری جنسیت
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
.۵۰	.۲۵	۱۵	.۲۵	۱۵	دانش آموزان پسر گروه آزمایش
.۵۰	.۲۵	۱۵	.۲۵	۱۵	دانش آموزان پسر گروه کنترل
.۱۰۰	.۵۰	۳۰	.۵۰	۳۰	کل دانش آموزان شرکت کننده

با توجه به جدول ۱ مشاهده می‌شود که ۳۰ دانش آموزی که در این پژوهش شرکت داشته‌اند، دارای جنسیت پسر بوده و تعداد دانش آموزان در هر دو گروه آزمایش و کنترل برابر بوده است. ۱۵ دانش آموز پسر به عنوان گروه آزمایش (۵۰٪) و ۱۵ دانش آموز پسر به عنوان گروه کنترل (۵۰٪) انتخاب گردیده‌اند.

آمار استنباطی

بررسی فرضیات

فرضیه اول

استفاده از الگوی یاران در یادگیری بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان پسر پایه سوم تاثیر دارد.

جدول شماره ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات رشد مهارت‌های اجتماعی در پیش آزمون به تفکیک گروه ها

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	T	df	p
آزمایش	۱۵	۱/۲۵۶	۱۲/۵۸۹	-۱/۰۲۵	۲۵	۰/۲۵۴
کنترل	۱۵	۱/۳۲۵	۸/۴۵۱			
کل	۳۰	۱/۱۲۴	۱۰/۵۴۱			

یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین نمره رشد مهارت‌های اجتماعی قبل از مداخله در دانش آموزان گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری نداشت ($p=۰/۲۵۴$).

جدول شماره ۳: میانگین و انحراف معیار نمرات رشد مهارت‌های اجتماعی در پس آزمون به تفکیک گروه ها

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
آزمایش	۱۵	۱/۳۲۵	۱۱/۲۵۱
کنترل	۱۵	۱/۰۲۱	۱۰/۲۱۴
کل	۳۰	۱/۲۵۶	۱۲/۱۲۵

میانگین نمره رشد مهارت‌های اجتماعی بعد از مداخله در دانش آموزان گروه آزمایش ۱/۳۲۵ و در دانش آموزان گروه کنترل ۱/۰۲۱ به دست آمد و یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که میانگین گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل افزایش داشته است و برای اینکه اطمینان حاصل کنیم که گروه کنترل و آزمایش معادل باشند یعنی از نظر پارامترهای مورد مطالعه همسان باشند با استفاده از آزمون لوین مورد آزمون قرار گرفتند که نتایج آن در جدول برابری واریانس نمره‌های رشد مهارت‌های اجتماعی ارائه شده است.

جدول شماره ۴: میانگین و انحراف معیار نمرات مولفه‌های رشد مهارت‌های اجتماعی در پیش آزمون به تفکیک گروه‌ها

مولفه	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	T	Df	p
رفتار مثبت	آزمایش	۱۵	۸۲/۲۱۵	۸/۶۵۱	-۱/۲۱۴	۲۵	/۰۷۵
	کنترل	۱۵	۸۷/۲۱۵	۶/۲۳۵			
	کل	۳۰	۸۵/۱۲۵	۸/۲۳۵			
رفتار منفی	آزمایش	۱۵	۴۲/۱۲۱	۴/۲۶۵	/۳۹۸	۲۵	/۶۸۵
	کنترل	۱۵	۴۱/۲۴۵	۴/۲۲۲			
	کل	۳۰	۴۱/۲۵۶	۴/۲۳۵			

یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین نمره مولفه رفتار مثبت رشد مهارت‌های اجتماعی قبل از مداخله در دانش آموزان گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری نداشت ($p=۰/۰۷۵$). همچنین در مولفه رفتار منفی رشد مهارت‌های اجتماعی قبل از مداخله در دانش آموزان گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری وجود نداشت ($p=۰/۶۸۵$).

فرضیه دوم

استفاده از آموزش مهارت‌های زندگی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر پایه سوم تاثیر دارد. برای آزمون فرضیه فوق از تحلیل کوواریانس استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۵: میانگین و انحراف معیار نمرات پیشرفت تحصیلی درس مطالعات اجتماعی در پیش آزمون به تفکیک گروه‌ها

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	T	df	p
آزمایش	۱۵	۱۲/۲۵۶	۳/۲۳۱	-/۴۵۲	۲۵	/۶۲۵
کنترل	۱۵	۱۳/۲۵۸	۲/۲۵۴			
کل	۳۰	۱۳/۲۱۴	۳/۲۱۴			

یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین نمره پیشرفت تحصیلی قبل از مداخله در دانش آموزان گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری نداشت ($p=۰/۶۲۵$).

نتیجه گیری

هدف از، این تحقیق، تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر پایه سوم می‌باشد. برای این منظور تعداد ۳۰ دانش آموز پایه سوم در دو مرحله پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل به عنوان نمونه انتخاب شدند. با استفاده از روش شبه آزمایشی و از روش‌های آماری تحلیل کوواریانس با استفاده از نرم افزار SPSS برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. همچنین برای تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی (رفتار مثبت و منفی) از تحلیل کوواریانس استفاده

شد که نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی تاثیر مثبتی دارد. فرضیه این پژوهش با تحقیقات عطاری و همکاران (۱۳۸۴) در پژوهش خود بررسی تاثیر آموزش گروهی مهارت‌های اجتماعی در سازگاری فردی- اجتماعی نوجوانان بزهکار به این نتیجه رسیدن که آموزش مهارت‌های اجتماعی باعث افزایش سازگاری فردی و اجتماعی در نوجوانان می‌شود. کرامتی (۱۳۸۱) با عنوان تاثیر یادگیری مشاکتی بر رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرمشهد به انجام رسید این نتیجه به دست آمد که تغییرات مثبت ایجاد شده در گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل که به روش سنتی آموزش دیده بودند معنادار است. ویچروسکی^{۲۳} (۲۰۰۰) نشان داد که آموزش‌هایی از قبیل همکاری در گروه، توضیح دادن، گوش دادن را از طریق فنون الگو سازی، مربی گری و ایفای نقش را در کاهش یا حذف رفتارهای از قبیل پرخاشگری و هیجان پذیری در کودکان و نوجوانان با اختلالات رفتاری و کمبود توجه موثر دانست. رینولدز (۱۹۹۴) معتقد است که یادگیری از طریق گروه های پنج نفره متاثر از اصول ایدئولوژیکی، آموزشی و انگیزشی است. او در تحقیق خود دریافت که یادگیری مهارت های زندگی مثل چگونگی همکاری با دیگران و کسب مهارت های تعامل با دیگران از طریق روش مذکور بهتر صورت می گیرد. کاران و همکاران (۲۰۰۸) رویکرد مبتنی بر یادگیری از طریق گروه های کوچک را راهبردی سودمند برای یادگیری های بین حرفه ای دانسته و عوامل تعاملاتی درون این شیوه یادگیری را دارای اثرات مهم بر علائق، یادگیری و رضایت دانشجویان از یادگیری عنوان می دانند.

آذین، احمد و موسوی، محمود (۱۳۸۹). بررسی نقش عوامل آموزشی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان فریدون شهر. مجله جامعه شناسی کاربردی، ۴۱، ۱۴۰-۱۲۵.

آرمند، محمد (۱۳۷۴). رو شهای تدریس فعال ونقش واهمیت آنها در آموزش و پرورش، مجله تکنولوژی، شماره ۹، ۹۹.

حسینی نسب، داوود و دهقانی، مرضیه (۱۳۸۷). تحلیل محتوای کتب تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی بر اساس مهارت‌های اجتماعی و بررسی دیدگاههای معلمان این دوره درباره محتوای کتب. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۲، ۹۹-۷۹.

حقانی، فریبا و روانی پور، مریم (۱۳۸۹). بکارگیری الگوی طرح تدریس اعضای تیم از دید دانشجویان پرستاری. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۵، ۸۱۴-۸۰۷.

رضایی، اکبر (۱۳۸۵). تاثیر ارزشیابی توصیفی بر ویژگی های شناختی، عاطفی و روانی حرکتی دانش آموزان پایه ی سوم ابتدایی شهر تهران. رساله ی دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

سلیمان زاده، ع. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه شهرستان ملکان در سال تحصیلی ۸۷-۸۸. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی تبریز.

عطاری، ی.ع؛ شهنی، م؛ کوچکی، ع؛ بشلیده، ک. (۱۳۸۴). بررسی تاثیر آموزش گروهی مهارت‌های اجتماعی در سازگاری فردی - اجتماعی نوجوانان بزه کار. مجله علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۲، ۴۶-۲۵.

فاتحی زاده، مریم و فتحی، فاطمه (۱۳۸۰). بررسی عملکرد مدرسه در ایجاد و پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر دوره متوسطه. آموزش و پرورش استان اصفهان؛ کارشناسی تحقیقات.

فتحی، فاطمه (۱۳۷۸). بررسی تأثیر دو روش گروهی آموزش مهارت‌های اجتماعی و شناخت درمانی بر افزایش عزت نفس دانش آموزان دختر مقطع متوسطه. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی. تهران.

فروغ الدین، ع. (۱۳۷۲). اثر بخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود رفتارهای اخلاص گرانه کودکان. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی. انستیتو دانشگاه تهران.

- کارتلیج، ج. و میلیون، ف. (۱۳۸۶). آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان، ترجمه نظری نژاد. مشهد: انتشارات آستان قدس.
- Abdullah, M.C., Elias, H., Mahyuddin, R., & Uli, J. (2009). Adjustment amongst first students in a Malaysian university. *European Journal of Social Sciences*, 8(3), 496-505.
- Bain, A., Farris, H. (1991). Teacher Attitudes toward social skills Training. *Teacher Education and special Education*. 14, 49-61.
- Bonini, A.N. (2008) Cross-national variation in individual life satisfaction: Effects of nation wealth, human development, and environmental conditions, *Social Indicators Research*, 2, 223-236.
- Bonomi, A. E., Donald, L., Patrick, D., M. Bushnell, Martin, M. (2000). Validation of the United States' Version of the World Health Organization Quality of Life (WHOQOL) Instrument. *Journal of Clinical Epidemiology*. 53, 3-31.
- Carrasco, R., Eser, E., Hao, Y., Mcpherson, KM., Green, A., Kullmann L and THE WHOQOL-DIS Group. (2011). The Quality of Care and Support (QOCS) for people with disability scale: Development and psychometric properties. *Research in Developmental Disabilities*: 32, 1212-1225.
- Casas, F., Figuer, C., Gonzalez, M., Malo, S. (2007). The values adolescents aspire to, their well-being and the values parents aspire to for their children, *Social Indicators Research*, 84, 271-290.